

Моцяка П.П. Кавказская война генерала Л.П. Рудановского

В статье исследованы жизненный путь и военная карьера выпускника Гимназии высших наук в Нежине генерал-лейтенанта Леонида Платоновича Рудановского. Основное внимание обращено на участие в Кавказской войне в 40-50-е гг. XIX в. Сделана попытка переосмысления личности Л.П. Рудановского без ритуальной героизации строителей империи.

Ключевые слова: российская армия, война против горцев, “умиротворение” Кавказа, общественный долг.

Motsiyaka P.P. The general L.P. Rudanovsky's Caucasus war

The life and military career of the graduate of Nizhyn Higher Sciences Gymnasium general-lieutenant Leonid Platonovych Rudanovskiy are analysed in the article. The main attention is paid to his participation in the Caucasus War in 1840–1850. The author attempts to rethink the person of L.P. Rudanovsky without any heroism of the empire's builders.

Key words: Russian army, war against the highlanders, “conciliation” of the Caucasus, public duty.

[надійшло до редакції: 14.01.2012 р.]

УДК 94(092)(477.51)“1852–1920”

Олександр РАХНО
(Чернігів)

Земський лікар А.Г. Розенель: віхи життя та діяльності

Альфред Германович Розенель (1852–1920) – відомий земський лікар Чернігівщини. Втім, його життєвий шлях і громадська діяльність ще не знайшли висвітлення в історичній літературі. Автори праці “З історії медицини Чернігівщини” А. М. Груша та М. М. Дуля, подаючи розділ “Лікарі-учені, які народилися на Чернігівщині або працюючи своєю пов’язані з нею” [1], зовсім не згадують про нього. Відтак, у сучасній українській історіографії та довідковій літературі інформація про А.Г. Розенеля фактично відсутня. Дана стаття має на меті певною мірою заповнити цю прогалину.

А.Г. Розенель народився 22 вересня 1852 р. на Волині у родині чиновника, колезького радника Германа Розенеля римо-католицького віросповідання. Вищу освіту він здобув на медичному факультеті Університету Св. Володимира у Києві, де 30 квітня 1876 р. був “удостоєн степені лекаря” [2].

Службову кар’єру А.Г. Розенель розпочав під час російсько-турецької війни 1877–1878 років, обійнявши 12 січня 1878 р. посаду лікаря в “Киевском местном управлении Общества попечения о раненых и больных воинах в тылу действующей в Турции армии”. За цю діяльність 31 жовтня 1879 р. він був нагороджений знаком “Красного Креста”. Незабаром, 25 вересня 1878 р. він був відряджений до Бессарабської губернії, де його зарахували до складу місцевого губернського правління й відрядили виконувати обов’язки міського лікаря в м. Рені. Проте, вже 25 січня 1879 р. А.Г. Розенель був переведений на посаду Бендерського повітового лікаря [3].

У Бендерах він також довго не затримався, оскільки за розпорядженням одеського генерал-губернатора 18 травня 1879 р. був звільнений з посади за причетність до дія-

льності молодіжної антиурядової організації й незабаром був засланий до Архангельської губернії під гласний нагляд поліції. Після звільнення із заслання А.Г. Розенель отримав дозвіл Міністерства внутрішніх справ і з 24 березня 1881 р. до 15 вересня 1884 р. працював земським лікарем у Ніжинському повіті, завідуючи Монастирищенською лікарською дільницею [4].

З 15 вересня 1884 р. до 1 січня 1888 р. А.Г. Розенель перебував у відставці, напевно, знову за політичну діяльність [5]. Тим не менше, він зміг незабаром продовжити фахове удосконалення у Військово-Медичній Академії. Наказом по Міністерству внутрішніх справ від 1 лютого 1888 р. А.Г. Розенель був призначений позаштатним молодшим медичним чиновником Медичного департаменту з 1 січня того ж року і відраджений “для научного усовершенствования в Военно-Медицинскую Академию на 5 месяцев с производством содержания из годового оклада 500 р.” [6].

Поряд із науковою роботою, з 14 січня 1889 р. А. Г. Розенель працював за сумісництвом лікарем-асистентом Петербурзької дитячої лікарні. Його наукові студії в Академії закінчилися також не з власної волі. 16 лютого 1890 р., до закінчення терміну наукового стажування, він був звільнений з посади позаштатного молодшого медичного чиновника при Медичному департаменті з 1 січня 1890 р. З дитячої лікарні А.Г. Розенель звільнився за власним бажанням 1 травня того ж року [7].

Напевно, завдяки клопотанням голови Чернігівської губернської земської управи В.М. Хижнякова, А.Г. Розенель отримав дозвіл Міністерства внутрішніх справ і перебрався до Чернігова. Тут 29 листопада 1890 р. він улаштувався “за вільним наймом” ординатором психіатричного відділення Чернігівської губернської земської лікарні [8]. Всі звіти відділення, починаючи з 1890 р., були написані А.Г. Розенелем [9]. У 1891–1893 роках він також виконував обов’язки губернського земського лікаря, про що звітував у земській періодиці [10]. У зв’язку з появою на початку літа 1892 р. випадків захворювання на холеру, А.Г. Розенелем було підготовлене спеціальне “Наставление о мерах первоначальной помощи и предохранении от холеры” [11].

Оплату за роботу на посаді губернського земського лікаря він отримував згідно рішення губернського земського зібрання. Так, за пропозицією губернської управи Чернігівське губернське земське зібрання у січні 1893 р. тасмним голосуванням ухвалило рішення “о выдаче исполнявшему должность губернского врача, доктору Розенелю по 50 руб. в месяц” [12].

Одночасно А.Г. Розенель продовжував наукові студії з психіатрії, які завершилися 14 травня 1894 р. захистом дисертації у Військово-Медичній Академії та здобуттям наукового ступеня доктора медицини [13].

А.Г. Розенель був одружений з дочкою відставного статського радника Сусанною Михайлівною Дуровою, виховував синів Дмитра (17 лютого 1893 – ?), Лева (24 березня 1894 – ?), Костянтина (23 квітня 1895 – ?) та дочку Єлизавету (18 серпня 1898 – ?). Родового чи придбаного мастку не мав, проте був власником двох житлових будинків у Чернігові, власний будинок у місті мала й дружина [14].

Штатним лікарем Чернігівської губернської земської лікарні, одержавши права державної служби, А.Г. Розенель став лише у 1894 р. – “врачебным отделением Черниговского губернского правления” він був призначений “штатным ординатором Черниговских богоугодных заведений с 7 января 1894 года” [15].

А.Г. Розенель був визнаним фахівцем-психіатром. Однак не обходилося й без проблем. Зокрема, на засіданні Чернігівського губернського земського зібрання 27 лютого 1897 р. було заслухано доповідь ревізійної комісії, у якій йшла мова про переповнення психічного відділення губернської лікарні. Під час обговорення голова зібрання, губернський предводитель дворянства О.О. Муханов звернув увагу гласних на чутки про грубе поводження у відділенні з психічними хворими лікаря А.Г. Розенеля. Внаслідок цього голова губернської управи Ф.М. Уманець давав пояснення, що управа детально розглядала справу та своїм протоколом від 31 березня 1896 р. “после обстоятельного исследования обвинения против ординатора психического отделения Розенеля, постановила дело это прекратить”. А.Г. Розенель доповідав зібранню про свою діяльність як лікаря й “опровергал те ложные слухи, которые дали повод для возбуждения этого дела в собрании”. На захист колеги мав намір виступити як лікар гласний І.Ф. Рашевський, але на “предложенный собранию председателем вопрос, желает ли оно выслушать это объяснение, собрание нашло вопрос исчерпанным” [16].

Цей інцидент мав продовження на засіданні губернського земського зібрання 4 лютого 1899 р. Губернський гласний О.О. Русов занотував у щоденнику, що “ревизионная комиссия неожиданно внесла доклад по делу Розенеля, смысл которого таков: 21 свидетель называл Розенеля “отцом родным”, а только 4 подтвердили, что побои психических больных были; поэтому “считать побои – делом не доказанным, а дело прекращенным” [17]. Після цього справу було закрито.

А.Г. Розенель зробив певний внесок у боротьбу з хворобами домашніх тварин у Чернігівській губернії. Зокрема, на об'єднаному засіданні Чернігівських губернського земського зібрання та міської думи 5 грудня 1902 р. під час обговорення питання “о ветеринарной помощи населению” гласний міської думи А.Г. Розенель запропонував – “учредить в Чернигове бактериологический институт для приготовления сывороток для борьбы с эпизоотиями” [18]. Зібрання його підтримало і “вопрос об учреждении в Чернигове бактериологического института, по предложению гл[асного] Н.Н. Евреинова, собранием передан для разработки в губернскую управу” [19]. Незабаром такий заклад був створений в Чернігові й зробив чимало корисного для подолання хвороб домашніх тварин в губернії.

Ординатор Чернігівської губернської земської лікарні А.Г. Розенель брав участь у нарадах, які проводила Чернігівська губерньська земська управа з нагальних проблем медичного обслуговування населення, надавав свої кваліфіковані поради. Зокрема, на нараді губернської земської управи, представників повітових земств, лікарів губернського земства та лікарів-делегатів повітових земств з питання про роботу міжповітових медичних дільниць губернського земства, яка відбулася 19–20 серпня 1903 р. він брав активну участь в обговоренні актуальних питань функціонування земських медичних пунктів у губернії. Зокрема, згідно його пропозиції ухвалено рішення, що “заведывание межуездными участками должно принадлежать губернскому земству” [20]. Стосовно місць відкриття медичних дільниць лікар А.Г. Розенель підкреслював необхідність “прислушиваться к мнению населения” [21].

А.Г. Розенель брав участь у нараді, скликаній губернською земською управою 9 серпня 1907 р. для обговорення заходів для попередження епідемії холери, яка насувалася на Чернігівську губернію. Він запропонував здійснити ряд негайних заходів

для попередження хвороби, яка мала з'явитись у межах губернії. Головним у цій справі він вважав правильну організацію медичної допомоги населенню. Оскільки багато лікарів у губернії були звільнені з посад адміністрацією за “політичну неблагонадійність”, А.Г. Розенель пропонував: “Следовало бы теперь же ходатайствовать пред администрацией о разрешении уволенным врачам вновь занять свои места”. До того ж, на його думку, справа боротьби з холерою мала бути передана від адміністрації “исключительно в руки органов самоуправления”. Далі, він детально зупинився на питанні розповсюдження серед населення інформації про холеру и запропонував, щоб “губернская управа теперь же приняла меры к устройству народных чтений о холере, пригласив для этого особых лиц” [22]. Розвиваючи свою думку про популяризацію відомостей про холеру, А.Г. Розенель рекомендував “рассылать листки и брошюры, изданные пироговским обществом, причем находил желательным, чтобы часть брошюр была переведена на украинский язык, как более понятный местному населению” [23]. До того ж, на його думку, треба було відкрити при губернській земській лікарні курси підготовки персоналу для боротьби з холерою. Серед постанов, ухвалених нарадою, були й пропозиції А.Г. Розенеля. Зокрема, нарада визнала корисним “выпуску брошюр и листов о холере для раздачи их населению. Желательно, чтобы часть этих брошюр и листов была написана на украинском языке” та визнала бажаним та необхідним проведення народних читань та бесід про холеру [24].

Значну увагу А. Г. Розенель приділяв профілактичному щепленню дітей від епідемічних хвороб. Зокрема, на засіданні Лікарняної ради при Чернігівській губернській земській лікарні наприкінці 1909 р. “д-р Розенель просил поддержать его предложение – относительно предохранительных прививок детям лечебной сыворотки Габричевского, для предупреждения заболевания скарлатиной. Д. Розенель изъявлял согласие делать эти прививки в амбулатории губернской больницы при том условии, если город приобретет нужные для этого инструменты и распубликует, посредством расклейки особых объявлений по городу, об этих прививках”. Рада підтримала пропозицію А.Г. Розенеля й ухвалила прохати губернську земську управу звернутися з цього приводу до Чернігівської міської управи. Остання знайшла, що профілактичне щеплення від скарлатини ще не обґрунтовано науково й спірне, а тому друкувати оголошення про щеплення від свого імені відмовилася, але допомогти матеріально у цій справі погодилася. У зв'язку з цим, лікар А.Г. Розенель, який зробив понад 400 профілактичних щеплень від скарлатини (переважно мешканцям міста), мав підготувати доповідь, “в какой мере они способствовали ослаблению эпидемии” [25].

У травні-червні 1910 р. лікар А.Г. Розенель брав участь у ліквідації холерної епідемії в губернії. Свій досвід боротьби з цією небезпечною хворобою він оприлюднив на сторінках “Земского сборника Черниговской губернии” [26].

Як лікар він добре знав про шкідливий вплив алкоголю на організм людини, насамперед на її психічне здоров'я. На VII з'їзді лікарів і представників земств Чернігівської губернії у серпні 1911 р. під час обговорення питання про реорганізацію догляду душевнохворих А.Г. Розенель запропонував свою доповідь про вивчення і боротьбу з алкоголізмом, оскільки “борьба с последним является одной из главных предупредительных мер против развития психических заболеваний и общего вырождения населения”. За доповіддю А.Г. Розенеля з'їзд визнав необхідним і запропонував губерн-

ському земству найближчим часом заснувати “с субсидией правительства лечебной колонии-приюта для алкоголиков” і розгорнути широку профілактичну роботу шляхом популяризації знань про шкідливість алкоголю [27].

Працюючи ординатором психіатричного чоловічого відділення Чернігівської губернської земської лікарні, А.Г. Розенель виконував різні доручення губернського земства. Зокрема, у червні 1914 р. він був відряджений Чернігівською губернською земською управою для перепису душевнохворих у Чернігівському повіті [28].

За плідну роботу з попередження та ліквідації епідемій небезпечних хвороб у Чернігівській губернії А.Г. Розенель був нагороджений орденами Св. Станіслава 2-го та 3-го ступенів і Св. Анни 3-го ступеня [29].

Одночасно, А.Г. Розенель передавав свої знання учням Чернігівської земської фельдшерської школи, в якій працював за сумісництвом, викладаючи природничі та медичні курси. Зокрема, в 1904/05 навчальному році він викладав курси анатомії, фізіології та догляду за хворими [30], у 1913/14 – анатомію та нервові хвороби [31], в наступні два навчальні роки – анатомію та фізіологію [32].

А.Г. Розенель брав активну участь у громадському житті Чернігова. Він неодноразово обирався гласним Чернігівської міської думи та плідно у ній працював. Зокрема, на передвиборчому зібранні виборців гласних 23 березня 1913 р. міський голова А.В.Верзилов доповів звіт про діяльність думи за 1909–1913 роки. В обговоренні доповіді взяв участь А.Г. Розенель, який “нашел отсутствие широты размаха в деятельности Городского общественного управления прошлого состава”, мотивуючи це тим що, “Дума ничего значительного не создала” [33].

З 19 до 21 квітня 1913 р. у Чернігівському єпархіальному домі імені імператора Миколи II відбулися вибори гласних до Чернігівської міської думи на 1913–1917 роки. Разом із відомими в губернії громадськими діячами О.О. Бакуринським, М.Н. Бодасвим Є.І. Малявкою, І.Г. Рашевським, М.П. Савицьким, В.М. Хижняковим, О.І. Івановим до складу думи був обраний А.Г. Розенель [34].

У новообраній Думі він був обраний до складу ревізійної й очолив санітарну комісію. Він принципово відносився до всіх питань, які вирішувалися на засіданнях думи. Зокрема, 22 листопада 1913 р. засідання міської думи проходило при переповнених публікою залах і коридорах, оскільки голова ревізійної комісії міської думи В.С. Іващенко доповідав про, начебто, виявлені комісією, зловживання керівництва міського самоуправління у веденні міського господарства під час здачі в оренду міської землі та закупівлі палива для міських потреб. Голова комісії пропонував думі “возбудить уголовное преследование против городского головы А.В. Верзилова и члена управы В.И. Харченко”. Проте, до доповіді ревізійної комісії була додана окрема думка члена ревізійної комісії А.Г. Розенеля, який ознайомившись із документами управи, дійшов висновку, що ніяких зловживань у веденні міського земельного господарства допущено не було. На засіданні 27 листопада, коли було заслухано доповідь ревізійної комісії “О заготовке дров для городских надобностей”, А. Г. Розенель, залишаючись при окремій думці, повідомив, що “проект определения ревизионной комиссии о возбуждении преследования против А.В. Верзилова и В.И. Харченко был заготовлен и предложен к подписи еще до обсуждения доклада в комиссии”. В результаті таємного голосування переважна більшість гласних думи висловились проти пропозиції В.С. Іващенко про кримінальне переслідування керівництва Чернігівської міської думи [35].

На засіданні думи 26 лютого 1914 р. під час обговорення питання про функціонування каналізації у нових приміщеннях відділення Державного банку, губернської земської управи й окружного суду – “устройства септиков для спуска биологически очищенных вод”, очолювана ним санітарна комісія висловила про можливість спуску води у р. Стрижень, але за умов правильного ведення цієї справи. А.Г. Розенель вважав за необхідне побудувати відстійники, де каналізаційні стоки мали відстоятися, а потім бути знешкоджені хлором, перше, ніж потраплять до річки. Однак міська дума, “не веря в то, чтобы по условиям действительности, септики содержались в исправности, высказалась против их устройства” [36].

8 жовтня 1914 р. під час обговорення питання про збільшення податкових надходжень до міського бюджету гласний А.Г. Розенель запропонував думі ввести у Чернігові попудний податковий збір із вантажів [37].

Під час Першої світової війни та революційних років А.Г. Розенель залишався в Чернігові й працював у губернській земській лікарні та фельдшерській школі. До того ж він ще мав приватну психіатричну лікарню на 15 ліжок [38]. З поверненням більшовицької влади після розгрому денікінців у листопаді 1919 р. було ухвалено рішення про націоналізацію лікарні. Проте, вона продовжувала функціонувати. Лише 19 жовтня 1920 р. колишні службовці приватної лікарні А.Г. Розенеля були зараховані на службу до 3-ї чернігівської лікарні [39].

Помер А.Г. Розенель 6 листопада 1920 р., захворівши на тиф. Про його смерть місцева преса опублікувала наступне повідомлення: “Правление губотдела Союза “Все-медиксантруд” с глубоким прискорбием извещает гг. членов Союза, что 6-го сего ноября умер от сыпного тифа дорогой товарищ доктор медицины Альфред Германович РОЗЕНЕЛЬ. Похороны состоятся 7-го ноября. Президиум” [40]. Відгукнулися на цю трагедію й вихованці лікаря: “Ученики Черниговской школы лекарских помощников с глубоким прискорбием извещают о смерти глубокоуважаемого и горячо любимого преподавателя Доктора Альфреда Германовича РОЗЕНЕЛЯ, последовавший 6-го ноября 1920 г. от сыпного тифа. Похороны состоятся 7 ноября, в 2 час дня” [41].

Так завершив свій життєвий шлях доктор медицини й громадський діяч А.Г. Розенель, зробивши чимало корисного для населення Чернігівщини.

Джерела та література

1. *Груша А.М., Дуля М.М.* З історії медицини Чернігівщини. – Чернігів, 1999. – С. 149–180.
2. Державний архів Чернігівської області (далі – ДАЧО), ф. 145, оп. 3, спр. 1153, арк. 238 зв. – 239.
3. Там само, арк. 239 зв.
4. Там само, арк. 240 зв. – 241; *Дмитренко Н.* Сторінки історії земської медицини у Ніжинському повіті (1864–1904) // *Ніжинська старовина*. – К., 2010. – Вип. 9 (12). – С. 94.
5. ДАЧО, ф. 145, оп. 3, спр. 1153, арк. 239.
6. Там само, арк. 241 зв.
7. Там само, арк. 242–244.
8. Там само, арк. 665 зв.
9. *Розенель А.Г.* Отчет по мужскому психиатрическому отделению Черниговской губернской земской больницы за 1890 г. // *Земський збірник Черниговской губернии* (далі – ЗСЧГ). – 1891. – № 11–12. – С. 53–64; *Його ж.* Отчет по мужскому психиатрическому отделению Черниговской губернской земской больницы за 1891 г. // ЗСЧГ. – 1892. – № 11. – Приложения. – С. 169–189.
10. *Розенель А.Г.* Отчет о деятельности губернского земского врача за 1891 г. // ЗСЧГ. – 1893. – № 1. – Приложения. – С. 1–33.

11. *Розенель А.Г.* Наставление о мерах первоначальной помощи и предохранении от холеры // ЗСЧГ. – 1892. – № 6–7. – С. 154–156.
12. Журналы Черниговского губернского земского собрания XXVIII-й очередной сессии 1892 года, состоявшейся в январе 1893 г. – Чернигов, 1893. – С. 51–52.
13. ДАЧО, ф. 145, оп. 3, спр. 1153, арк. 239.
14. Там само.
15. Там само, арк. 243 зв. – 244.
16. Свод постановлений Черниговского губернского земского собрания (XIX–XXXV сессий) 1883–1899 годов с кратким сводом постановлений за время с 1865-го по 1882 г. (I–XVIII с.с.). Составил по поручению губернской земской управы С.В. Сотников. – Чернигов, 1902. – Вып. I. – С. 192–193.
17. *Рахно О.* Чернігівське губернське земське зібрання 1898–1901 рр. у неопублікованому щоденнику Олександра Русова // Сіверянський архів. – Чернігів, 2009. – Вип. 3. – С. 89.
18. Черниговское губернское земское собрание XXXVIII очередной сессии // ЗСЧГ. – 1903. – № 1. – С. 13.
19. Там само. – С. 14.
20. Отчет совещания Черниговской губернской земской управы, представителей уездных земств, врачей губернского земства и врачей-делегатов уездных земств по вопросу о межъездных медицинских участках губернского земства (Составлен секретарями совещания Э.Э. Керекеш и Г.Р. Тимошок) // ЗСЧГ. – 1903. – № 10 – 11. – С. 238.
21. Там само. – С. 251.
22. Журнал совещания, созванного при Черниговской губернской земской управе для обсуждения мер по борьбе с холерою, 9 августа 1907 года // ЗСЧГ. – 1907. – № 8. – С. 6–7.
23. Там само. – С. 8.
24. Там само. – С. 9–10.
25. *Масютин Н.* Врачебный совет при Черниговской губернской земской рольнице // ЗСЧГ. – 1910. – № 5. – С. 142–143.
26. Див.: *Розенель А.Г.* Борьба с холерной эпидемией и Никольской и Предместной Слободках в 1910 году // ЗСЧГ. – 1911. – № 2. – С. 130–142.
27. VII съезд врачей и представителей земств Черниговской губернии 10–20 августа 1911 г. // ЗСЧГ. – 1911. – № 8. – С. 150–154.
28. Земская и городская хроника Черниговской губернии // Черниговская земская неделя (далі – ЧЗН). – 1914. – № 25. – 20 июня. – С. 7.
29. ДАЧО, ф. 145, оп. 3, спр. 1153, арк. 238 зв.
30. Отчет Черниговской губернской земской управы за 1904 год. – Чернигов, 1905. – С. 82.
31. Отчет Черниговской губернской земской управы за 1913 год. – Чернигов, 1915. – С. 192.
32. Отчет Черниговской губернской земской управы за 1914 год. – Чернигов, 1916. – 350 с. – С. 252; Черниговская земская фельдшерская школа в 1915/16 году // ЧЗН. – 1916. – № 24. – 10 июня. – С. 3.
33. Предвыборное собрание избирателей гласных в Черниговскую городскую думу // ЧЗН. – 1913. – № 4. – 5 апреля. – С. 8.
34. Выборы гласных Черниговской городской думы // ЧЗН. – 1913. – № 7. – 26 апреля. – С. 6.
35. Черниговская дума. Земская и городская хроника Черниговской губернии // ЧЗН. – 1913. – № 38. – 29 ноября. – С. 4–6.
36. Черниговская дума // ЧЗН. – 1914. – № 9. – 28 февраля. – С. 7.
37. Черниговская дума // ЧЗН. – 1914. – № 41. – 10 октября. – С. 4.
38. Из истории развития здравоохранения Черниговщины. – Чернигов, 1989. – С. 24.
39. ДАЧО, ф. Р-752, оп. 1, спр. 99, арк. 466 зв. – 467, 241.
40. Знамя Советов (Чернігів). – 1920. – № 256 (512). – 7 ноября. – С. 3.
41. Там само.

***Рахно О. Я.* Чернігівський земський лікар А.Г. Розенель: віхи життя та діяльності**

Стаття присвячена аналізу життєвого шляху, медичної та громадської діяльності ординатора Чернігівської губернської земської лікарні в 1890–1917 роках і викладача губернской земської фельдшерської школи А.Г. Розенеля.

Ключові слова: Альфред Розенель, Чернігів, земство, лікар, губернская земська лікарня, ординатор.

Рахно А. Я. Черниговский земский врач А.Г. Розенель: вехи жизни и деятельности

Статья посвящена анализу жизненного пути, общественной и медицинской деятельности ординатора Черниговской губернской земской больницы в 1890–1917 гг. и преподавателя губернской земской фельдшерской школы А.Г. Розенеля.

Ключевые слова: Альфред Розенель, Чернигов, земство, врач, губернская земская больница, ординатор.

Rakhno O. Ya. Chernihiv Zemstvo doctor Alfred Rozenel: milestones of life and activity

The article is devoted to Alfred Rozenel's course of life, his public and medical activity as a resident of Chernihiv Zemstvo hospital of 1890–1917 and teacher of province Zemstvo medical school.

Key words: Alfred Rozenel, zemstvo, Chernigiv, doctor, government zemstvo hospital, resident.

[надійшло до редакції: 30.12.2011 р.]

УДК 2615(477.51)“17”

Наталія СУШКО
(Батурич)

Суперечлива постать представника духовного кліру – Симеон Адамович

Питанню дослідження діяльності малоросійського духовенства на теренах Лівобережної України присвятили свої ґрунтовні праці ще в XIX ст. Д. Бантиш-Каменський, В.О. Ейнгорн, С.М. Соловійов та інші. Автори у своїх дослідженнях звернули значну увагу на взаємовідносини ніжинського протопопа Симеона Адамовича й українських гетьманів. У даній статті конкретніше розкриваються підступні дії ніжинського протопопа щодо гетьманів Дем'яна Многогрішного та Івана Самойловича. Разом із тим наголошується на подіях, які відбувалися безпосередньо в Батурині, столиці Гетьманської України.

У період Гетьманщини для втручання в українські справи представники владної верхівки Московської держави досить часто зверталися до послуг довірених осіб, особливо до представників українського духовенства, яке на той час користувалося значним політичним впливом. Враховуючи зацікавленість Москви, представники вищого українського духовенства збирали інформацію про події в Україні, щедро “ділилися” нею, за що отримували певні преференції. Натомість, в Україні такі духовні особи звинувачувалися у зраді. В історіографічній традиції за ними закріпились визначення – “вороги козацької держави”, “авантюристи” [1].

Ніжинський протопіп Симеон Адамович – один із представників українського духовенства, що служили інтересам Московської держави. Він відіграв помітну роль у розвитку російсько-українських відносин другої половини XVII ст. Для того, щоб успішно виконувати поставлену перед ним задачу, протопіп Симеон у 1669 р. входить у довіру до гетьмана Дем'яна Многогрішного, стає його радником, і водночас інформатором-доносителем на нього в Москву. С. Адамовичу було надано царським урядом особливу грошову суму для роздачі впливовим українцям [2]. Отримані кошти протопіп Симеон, ймовірно, використовував для того, щоб здійснювати підкуп серед представників коза-